

కవిశిల్పముల సం. 2

కాశీనరణకవర్తిప్రహసనము.

[తాళివాని హస్తము]

22/9/59

కాశీ కూరి నారాయణరాయనిచే

కాశీయంబడను.

15/5/59

మొదటిరాజ నాగేశ్వరరాజగన్నాధరావుచే

పల్నాడు హనుమంతరాజ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రించబడినది.

SL no. 833

మొదటి మాత్ర 1000 ప్రతులు.

1959

NO 7447

All rights Reserved

[అన్ని హక్కులు రిజర్వ్ చేయబడినవి]

వెల 1 అణ.

శ్రీమదాదక్షిణామూర్తిపరబ్రహ్మణోనమః.

లుబ్ధాగ్రేనరచక్రవర్తిప్రహసనము.

—అక్షరములు—

గీ. పంచదారయే కడుల నీటి, పడుతివలుగు

లగతకంటెను నీటి. నులంతకంటె

నెట్లనినచులం గ్రామసరిచయము నీటి

రానికంటెను లోభక భవము నీ

—అక్షరములు—

వాడుక ప్రకారము పిత్రివర్తిగా తిలకించుచున్న పంచదారయగు నీర్ము
కాని, స్వపడిలో గూరుచుండి, ముదితవర్ణమున పుట్టుకల జగత్తునందు నడుచు
నడుచు మెకొక-కప్పుకంటె శాస్త్రమున గొప్పగుండు కాదనియు నడుచునట్లు
ముఖమును చుట్టిమిడుచునది, గడగడ నడుచుచున్న కంటెను సుఖము గలయున్న
ప్రవాసరానిపై నెడనెడ చుట్టవలెను నుండగా తనలో పుట్టలపును దట్టా
చున్నట్లు చప్పుడు నిసవచ్చెను.

చక్ర—ఎవరో తలుపుతెల్పుచున్నాడు—చూడవేమి ?

రామయ్య—(చా)యనఁబడును) చుత్తం మాస్తాను (అనివెళ్లఁబోవును)

చక్ర—ఇటుగో మాట-యెవరో తెలుసుకొనిమరీ తలుపుతెల్పు. పన్నుకోసంకాని,
పొకకోసంకాని, యావదకోసంకాని, వచ్చినవాల్లయితే ఎరుగుటావు ?

రామ—దచ్చినవాల్లనితనివట్టి పూర్ణోచరనూ, యిట్టోతరనూ చెప్పురాను.

చక్ర—నక్కెట్టి, ముదియనినున్నాను మరీ బోగూనేయాలని పూవరంవేశాను.

రామ—(మెల్లంగానడచితలుపునగడలలోనుండి వచ్చు వానింకొనికొనితలుపు తె
గచి) ఓరా ! దయచెయ్యండి. (అనియమనఁబడితే బోవలెడిది బోడొగిని
పోవును)

చక్ర—ఓహూ ! విశ్వనాథంభావగారా ! దయచెయ్యండి (అనియెదుటనున్న
చేతులుడిగకుర్చీ చూపుచుండ నడచి) అక్కడ చచ్చిపోయిపోయి వచ్చివును

ఓడు. ఈసారి తెలఁబడినట్లుండు పాపములను మరలవారి (నాకి)

ఎప్పుడు వచ్చారు ?

విశ్వ—ఇగేరావడం.

చక్ర—ఇంతవద్ద భోంచేసే బయలుదేరినారు కాబోలును ?

విశ్వ—లేదండీ-తెల్లవారుజామున నేమిభోజనం ?

చక్ర—అలాగైతే భోజనానికి యింతకే వెళ్ళుతారు.

విశ్వ—వెళ్ళను, యీత్రాటకు ఆగారి.

చక్ర—(తనలో) ఓరి పొడిపైదా—యీత్రాట కిక్కడనుంచి కదలవు కాబోలును ! (వైకి) అలాగైతే త్వరగావెళ్ళి భోంచేసి రండి; మీతో కొంచెం మాట్లాడాలి (అని నీధిగుమ్మమువరకక జూచి) ఎవరావచ్చేవారు—రావ్వు య్యా! తలుపు వెయ్యలేమా ?

రావ్వుయ్య చని తలుపు మాయకావూర్వమే నువ్వరు లోవలికి వచ్చిరి; వేడుమునేతల బుడితునివలె గానంబడుచుండుటచేత రావ్వుయ్య యేమియు ననలేక తప్పిబ్బువడు చుండగా నాయన విటవిట జని యొకబల్లపైఁ గూరుచుండెను.

చక్ర—(ముఖము చిట్లించుకొని) ఎవరు మీరు ?

వండి—నేనా వండిబుట్టి, కవసం చెప్పచాను, మీకిరివిని మీమీద వద్యంబుల్ని తెచ్చాను. చదవమంటే చదువుచాను.

చక్ర—నేను వేరేవనిలో వున్నాను, రేపు రండి కూతాము.

వండి—ఈత్రాటరేలులో వెళ్ళిపోచాను.

చక్ర—అయితే యీసారెప్పడైనా వచ్చినవ్వడు రండి.

వండి—నాజన్మంలో మళ్ళి యిక్కడికి రాను.

చక్ర—(అనభ్యుముఖం దనలో) వీడెవడో విద్యుంలా గున్నాడూ ! (వైకి) చావగారూ ! త్వరగా వస్తారు కాదా ?

విశ్వ—తరవాత అలాగే వస్తానుగాని, నేను మీకవ్వలనినదస్తు తినుకువచ్చాను తుళ్ళుకొని దస్తావే జిప్పించండి.

చక్ర—(వెగటుగా దనలో) ఏదోవిధంగా బులంతుంచి తోటల్ని రెండు కాచి య్యలని నేననుకుంటూత్రుంటే యీముందాకాదు కప్పడే సొమ్ము తెచ్చాడే ! (వైకి) అలాగైతే మీరు వారంరోజులు పోయాక రావాలి, వ్రేలుతంతు దస్తావే జిక్కడలేదు.

విశ్వ—పోయిందండి, దస్తావే తరవాత యివ్వవచ్చును, చిట్టానుబట్టి సొమ్ము రెక్కచూచి తుళ్ళుకొని జమకట్టించండి.

చక్ర—చూచిట్టాలని కోర్కెలోవున్నాను, వేరేవకవ్యాజ్యంలో చావకేతాము.

విశ్వ—అలాగైతే నా రేక్కనువట్టి సొమ్ము తిపోజిట్టుగా తుంతుతాను. నాకు రసిదచ్చి, యీతేదీనుంచి వట్టి తుళ్ళుకోకండి.

చక్ర—(తనలో) ఎన్ని తెచ్చినా నీకు వదిలిపోయేలాను కనపడకు! (నైకి) మాకు రాముడు బబ్బలేని రావడంలేదు. అతడులేనిది సొమ్ము వుచ్చుకునేవారెవరు?

విశ్వ—సొమ్ము నావద్దవుంటే ఖర్చు కాక మానదు. అంతగా మీరు వుచ్చుకోనంటే తక్షణం పోష్టాఫీసుకు వెళ్లి మనీఆర్డరు చేస్తాను.

చక్ర—(తనలో) నిజంగా నీదాలా చేసేవాడే. నీనికల్ల పోస్టుజవానకు జూదా నావ్యవహారం గుట్టు తెలుస్తుంది! (నైకి) పోనియ్యండి మీ కంఠయిల్లుందించుకు. అలాగే వుచ్చుకుంటాను. నగదు తెచ్చారా. సూట్లా?

విశ్వ—వెనక సూసారి నగదు తెస్తే చేతరూపాయలుంటాయని తిరగ గొట్టడం చేత యీ సూట్లా సూట్లే తెచ్చాను.

చక్ర—సూట్లుంటే దీనికంటే మరేమీ కాదు. నగదే తెప్పిస్తూరు.

విశ్వ—పోనియ్యండి. దీనికంటే మరేమీ కాదు వుచ్చుకోండి. సరేనా?

చక్ర—బాంబాయి సూట్లా. ఔద్రాస్ట్రో సూట్లా?

విశ్వ—ఔద్రాస్ట్రో సూట్లే రండి.

చక్ర—అలాగా. అయితే వీలులేదు. వెనక సూసారి చాలా చిక్కులు వదిలి ఔద్రాస్ట్రో సూట్లు వుచ్చుకోనని వట్టువెట్టుకున్నాను.

విశ్వ—పోనియ్యండి నేను బజారుకు పోయి యీ సూట్లు మార్చి రూపాయలే తెచ్చిస్తాను. (అని లేచి వెళ్తున్నాడు)

ఒకడువరులారా! సాధారణముగా వడ్డీవ్యాపారము చేయువారి కంటబడిగా గృహాలు నీలిధముగానే యుండును. వారు ఋణమును సంగ్రహించి మొదల వున్నప్పుడు వారు ఋణవిముక్తులు కాకుండురగాక యని కోరుచుండురు. వివిధమునైనా ఋణమును బెంచి వారియొద్ద నీ హరింపఁ జూచుచుండురు. మంచి గృహముకాని, తోటకాని, వంటఘామికాని కంటఁబడినచో వానిస్వంతవారు రెక్కెడనిఁ దమకడకు బట్టించుకొనుటకు వత్తురా యనియు, నేది తమవశ మగునా యనియుఁ జింతించుచుండురు! మనదేశమునఁ దెంతెంతలేని సంసారములు ఋణమును మహావ్రవాహమునఁబడి కొట్టుకొనిపోవుచుండలేదు! దంబవ్యయములకు లోఁబడి ఋణగ్రస్తులగు గృహస్థుల యవివేకమును దురాశకులోఁబడి ఋణదాతలగు భవనముల దుర్మయమును నేకీభవించి మనదేశమును గ్రహముగా దరిద్రతముగ్రహమునకుం దార్చుచుండెంగదా! ఋణము చేయవలసిన జన్మితిఁ దప్పించుట కత కాశము లేనియెడల సూపర మేక్వరా! మావారి కట్టిస్వార్థతతాయుగ్మకడ నవ్వఁ గోను. దురభ్యుత్పన్నుల రేకుండఁజేయుదువుగాక!

బుద్ధాగ్రేసర చక్రవర్తి ప్రమాసనము.

చక్ర--(తనలో) ఇక్కడే కిరణ్ణి వచ్చుకున్నాను. యిక నీపిశాచముండి.
(అతడు నభినయించుచు) చూడండి- యివ్వార నాకు వంగిలో కొంతెం గు
ండి, విరోచనాలకు మించు వుచ్చుకున్నాను. పెరట్లోకి వెళ్లా
నాను టూపుంటే యంతలో యాయనవచ్చాడు. మీరు యీభూటకు
వెళ్ళి వచ్చానని రండి.

వంట--అంతే మీరు పెరట్లోకి వెళ్ళిరంటి వచ్చిందాకా మాన్చుకొను.

చక్ర--(విశుగుతు) అయితేనీభగ్గుం కూర్చో. (అని చేతి లోపలికిం జనుచు)
రామయ్య- వకమాట.

రామ--(వెంటికించుచు)

చక్ర--(కాల్పంగా) విశ్వనాథం బాగు వచ్చెనా- రాజమహేష్వరవరాన్నంచి
బిల్లిగానావచ్చే యివ్వడే రైలుకు వెళ్ళినారని చెప్పి. ఈపిశాచాన్ని
చెలవబడి పాదనంపి తలుపు వేసుకొని మరీ కూర్చో.

రామ--చిత్తం (అనిమరలునూ)

వంటమరిసి--(నిరుగుగావచ్చి) అయ్యో! యివ్వార పెరట్లో పాదులవి యేవయినా
నాలుగుకాయలు కొయ్యనా?

చక్ర--సరిసరి యింకానయం!- ముట్టుకున్నావంటే చూడకగ్రహగుహ.

వంట--నవ్వగానా కన్నవడి అన్ని కాయలు కాపించారుకా- మీరు 'లిసకపో'
నాక యేలాభం?

చక్ర--నవ్వు పుట్టి తెలివితేలికవాడవునుమా! మనకాల్లో కూరగాయలు బజా
కుకు వెళ్ళినవంటే కట్టింపుకరకెట్టి కొంటారు. అంతభాం మచ్చేట్టి
వ్వదు నువ్వమిసేస్తే నేముంది? మనకు కావాలంటే బజారులో కూ
రలు లేవు?

వంట--(తనలో)నీభగ్గుమితే. నీవు లిసదానికి కెట్టిపుట్టలేదు. (పైకి) పోని
య్యండి బసాయలోనే కేస్తాను, యేమి తెచ్చుకొను?

చక్ర--లింగోకటి తెస్తు- కొత్తమనిషిలాగు అడుగుతావేమి?

వంట--కాకరకాయలు తెచ్చునాండి?

చక్ర--(జవ్వతో) కాకరకాయలు వస్తున్నాయ! ముఖ్యంగా తేవాలి, యేలా
యిచ్చున్నాడు?

వంట--శిశ పావలా.

చక్ర--అబ్బ!- అయినా చేదుగా యేడినీన ట్టుంటాయి-

వంట--బంగారాడుంపలు లేనా?

చక్ర—(మాయారంగా) మొన్న వెంకటవిలంగారింట్లో భోజనానికి వెళ్లినప్పుడు తిన్నాను- బంగాళాదంపలకూరనంగా అది!

వంట—నెయ్యిపుంటే సేనంతకంటే బాగాచేసి చూపిస్తాను.

చక్ర—నెయ్యి కూడాపుండాలి! యేమున్నా మొల్లంమీద చప్పిచికార- చప్పిడికూ రంటే నాకు తలనొప్పి. సరికాని, యింతప్రాశస్త్యన్నే వెల్లితే వేరం కుదర్చిస్తారా? తెచ్చిన వమ్మకాని వాళ్లు యిల్లులో పోయేసేమి వెల్లితే మిగిలినవి యేకాడికో పారబోసి పోవారని యెన్నిచూస్తుంటేప్పునా నామాట వినిపించుకోవుకదా? సరే వెళ్లు- మేడో రెండు మూడుద్వీపాలు దాటుకుంటా యింట్లో అందరికీ సరిపోయేలాగు చూచి వచ్చురా.

వంట—డబ్బు స్వీకృతంబడి.

చక్ర—(చిడిముడినాటుతో) బిప్పడు సీటికోసం పెట్టె తయ్యిలేదు- అరువుపట్టా.

వంట—బాబారో మనం బాకీతనిచాకు లేదు, యిదివర కిచ్చినదానికి యేడుస్తూవుంటే యిప్పుడుమల్ల యేవడిస్తాను?

చక్ర—వాళ్లకంటే ముందు నీవే యేడుస్తావు- యేమీ లేవద్దు- వప్పు వండి, చారు పెట్టు.

వంట—వప్పు నిండుతుంది- చారుకు చింతపండు లేదు.

చక్ర—(కోపముతో) ఎప్పుడుమాచివా అదిలేదూ యిదిలేదూ అనే యేడుస్తావు!

• యేమీ లేకపోలే అన్నంవండి గంజిలీసేపు చు. (అని భగంబోవును.)

వంట—పాయిలో పుట్టామాట ?

చక్ర—దొడ్లోచెట్లకెడ నేను మొన్న సేతుకువచ్చినచిరుకులన్నీ అప్పుడే కాల్చి వేశావు! అదేమిచేస్తూవుంది— మల్లీ యిన్నిచిరుకు లేరితెచ్చని చెప్ప (అని మేడమిది కలం) రాఘవా ! యేమిటి రాస్తున్నావు ?

రాఘ—(చూచితనలా) నీకంటే వడ్డది! (అని ముచ్చముచున్న కాగితమును మడిచి చొక్కా-వంటలో చూచుకొని) ఒకన్నేబోతుడు పుత్తరంవాస్త్రే జవాబు నాగిస్తున్నానంది.

చక్ర—అప్పుడే నీకు స్నేహితులూ, పుత్తరాలూనా ! యేభేయేళ్లు గడిచాయి వృథాగా రెండగ్గులు ఖర్చుపెట్టడం యెందుకని యిప్పటికి సేనెవరికీ పుత్త రం రాని యెరగను.

రాఘ—దీనికేంకాని—నాబైసికిలుమాట యేంచేశారు ?

చక్ర—ఏడిసినట్టే వుంది! యెరక్కపోయి పలకల్పించానుగాని వెళ్లు వెళ్లు. (అనియొకగతిలోబ్రవేశించును)

తాడు—అవును మీకు పురుషులైనా, సరసింహాను మంచివాడు. సరే తెలిసి-
నేనుకాళ్ళను మించేటట్లు చేస్తాను. (అని సదునుకుం గ్రింది కరుణను)

చక్ర—(ముందుకు జూచి తనలో) పురుషులైతే తాళంపెట్టలు తన అలమారున
విడిచిపెట్టే పోయాడు. ఇప్పుట్లో నేనుకాక మరెవరైనా యీమీదమీదకు
వస్తే అందులోఁదేమున్నా పోవలసిందేకద! (అనియలమారు వద్దకుఁబోయి)
కానీ—వీడియలో యేమిదాస్తున్నాడో చూతాము (అని తలుపు తెరచి
వదిలియును) ఈవాచీ, యీటోపీ వీడివే కాబోలు! యీమీలోకూర్చు,
యీకాలర్నూ, యీబొత్తాములూ యేవ్వుడు కొన్నాడో! యీకాగితాల్నూ
కట్ట యేమిటిచెప్పా! (అని యొక కాగితము నెత్తి చూచి) అయ్యా!
అయ్యా! యింకేముంది! ఆరిధదా! యెంతవాడ నైనాపురా! అప్పుడే
నీకు ముండలూ—పుత్రరాబానా! మిగిలిన కాగితా తీమిటో? (అని
యొక్కొక్కటి చూచును) ఇవన్నీ ముండలపుత్రరాలే! (వినుట నభి-
సంపించి) అదుగో వస్తున్నట్టున్నాడు-రానీ- దొక్కవీరి రాళ్ళు కుమ్ము-
తాను.

మహాబక్తి—(చక్రవర్తిగారిభాగ్య, ప్రవేశించి) ఏమండో మీకోసం యిల్లంతా
తెలుసుకున్నాను. యొక్కడున్నారా- యెవరోషరాబు రవ్వలబిగిసి
తెచ్చాడు.

చక్ర—తాకట్టకా?

మహా—అప్పుకానికీ-అది నాకు కొనిపెట్టక తప్పదు.

చక్ర—నాకివ్వదు వట్ల మండిపోతూవుంది- నన్ను వలకరించకు.

మహా—మీవొక్కప్పుడూ మండిపోతూనే వుంటుంది- ఆయినా యెందుకోసం?

చక్ర—పురుషులైతేగాదు ముండలమురాకో రైపోయినాడు- యిక మృగసంసారం
చెల్లు.

మహా—మీకెల్లా తెలిసింది?

చక్ర—(కాగితములు చూపుచు) ఇవన్నీ ముండలు రాసినపుత్రరాలే. ఒకటి
చదువుతాను విను (అని యొక కాగితమును విప్పి చదువును.) “నాపియ
నేమీకుమడైన పురుషులైతేగారికి—మీకేదనకి నీవారి వట్టాలుపెట్టి నాయం
గల యిస్తువం. యీమద్యిల్ల మీరు నామీద దయతప్పి రాటం చూసేకాక
యొక్కడి కెల్లకున్నావీ నాకు తెల్పింది. నేను మీమీద పెంగపెట్టా
కున్నాను. పొక్కసారిపొచ్చి కంటపడితేకాని బరకను. మీరువచ్చిం-
దాకా నేను వట్లరింపే మిమ్మల్ని చంపుకు తిన్నట్టు.”

లుభ్యాగ్రేసర చక్రవర్తి ప్రహసనము.

5.

మహా—వాడి నేమి చెయ్యమంటారు—యీతప్పంతా మీదే.

చక్ర—నే నేమి చేశానే ?

మహా—వాళ్లకు వయస్సు వచ్చిందికదా—కోడళ్లను తీసుకువస్తా మంటే ఖర్చు
మీద ఆవులంధ్ర మీరు వద్దంటారుకదా—యీక వాళ్లంజేస్తారు ?

చక్ర—(కోమలతో) ఓసి నీగొడ్డుపాకా!—నీవూ వాళ్లలోనే చేరినావు !
మీరంతా వొక్కమాటుగా లేచిపోండి—నేను సుఖపడతాను.

మహా—(సభ్యులు) ఆలాగే లేచిపోతాం—నాకు జిగిసి కొనిపెట్టండి.

చక్ర—(మండివచ్చుచు) ఇఖనివు పట్టుకుంటే వదలవు. నాసామ్యంతా నీనగలకే
అయింది. నీకు కనపడకుండా పోతేకాని బ్రతకనివ్వవు. (అని మేడ
దిగి పెరటిలోనికి జనును.)

వెంకి—(దాని) వాగూ జీతం యిప్పించారుకారు. నేను పిల్లల్లో వస్తులుమాడి
మీసభుకరి చేస్తూన్నాను.

చక్ర—(అదరిపాలుతో) ఓసిముండా !—పెరటిలో నీవు నీడ్చుకున్నావు ! (అని
పెరటితలుపు తెరచుకొని వెలుపలికి జనును.)

ఒకపురుషుడు—(నమికించి) అయ్యా ! తమ రీతుస్తకం తప్పకుండా చిత్తగిరి
చాలి—మనపూర్వో అంతా కొన్నారు.

చక్ర—మిమిపుస్తకం ?

పురు—చిత్రాగ్రీవుదయపాటకమండి.

చక్ర—అంటే ?

పురు—చిత్రాగ్రీసారంగధరులకగే కాని, మామూలుమొస్తరు రంకుగాధమాత్రం
కావ. బహుచిత్రంగా పుంటుంది, చదివితీరాలి. కామర్లమా, పండితు
లమా కూడా తృప్తికలిగించినపుస్తకం యిదొక్కటే.

చక్ర—కరిదెంత ?

పురు—ఒకరూపాయేనండి—

చక్ర—తడవడ—రూపాయకు పదిచెంచునాటకాలు పస్తాయి.

పురు—నామాట విసండి—మృ కావాలంటే యంతలో దొరకవు. నూటయేరై
వేజీలపుస్తకం—రూపా యకోనం చూడకండి—యిందండి. (అని యివ్వడ
బోవును.)

చక్ర—వద్దంటే కదలవు. నీకు మరి పోయిందా యేమి-శ్వ-దారి కడ్డంలే(తనలో)
వీడు విడిచేదాగు లేదు. యెక్కడకు పోలే అక్కడే యేదోవకటి వస్తూ
వుంది. (అని వెనుకకు మరలి, లోపలికి జని తలుపు మూసి నడచుచు

తనలో అబ్బిచ్చా! నాను బ్రతికేనుత్తు కదా! నుండే వున్నది! దేవ
ల్లను మాతాపితా మోవిధంగా నాదగ్గర దుబ్బలాగాలని. చూచే
వాణ్ణి! ఏళ్లవరికి ముక్కడిదొచ్చి తెచ్చి యివ్వను! ఒక్కడొచ్చి ఖర్చు
పడితే అది మన మేలా వస్తుంది? ఒకవేళ వస్తుం దనుకుందాము-
యెందుకు ఖర్చుపెట్టాలి?

చక్రవర్తిగా రీవిధముగా నివ్వల గాగ్గిరినానాని నెలిచినచోట నిలువక
రిరిగి రిరిగి అదకు భోజనముగ నుండెను. అది వలె పీదవలెగా నిరంతరమును
గట్టపడుచుండును. నేనవాని రిరితా నానానానానానాని నుండెం బోడు
ననా! కోశాగారము (Bank) కుండు రాసుని లెక్కచేసినమును గావడు
టకే కాని ముట్టుట కవకాశము లేనట్లు బాధించుట దమధనమీను నృద్ధిబొంది
నుటకే కాని యనుభవించుట కవకాశము లేదు. చక్రవర్తిగారు భోజనముకడం
నూరుమాడంబోవుతరి రామయ్య లోపలికి వెళ్ళి గుర్రపువ్వుగారు వచ్చిరిని
చెప్పెను.

చక్ర—ఏగుర్రపువ్వుగారు?

రామ—తమ అల్లుడుగారి అన్నగారండి, యిప్పుడే పడవదిగి వచ్చారు.

చక్ర—ఒకటా యితడా-నోమిన్నావు?

రామ—నే నేమీ అనలేదు- సావిట్రీ భార్యచెట్టి. లోపల వున్నారో లేరో చూచి
వస్తానని చెప్పి వచ్చాను.

చక్ర—కుంచినని చేశావు. భార్యనీ కోర్కెను వ్రేలినారట అనిచెప్పి, యెక్కడి
నుంచో మెలవచ్చిందికాబట్టి యెక్కడ భోజనానికి పిలువేదని చల్లగా
సాగనంపు.

రామ—చిత్తం. (అని వెళ్ళెను)

× × × × × × ×

మధ్యాహ్నము చక్రవర్తిగారు లోపలిసావడిలో సుకప్రాంతగోననంబివలె
నూచుండి, కాలబోమభాయముచేత, నెడుట నున్న చేతిపట్టెలోని పత్రముల
నన్నింటిని వైకిం దీసి జాగ్రత్తగా చదివెను. చురుం బురాంబులవలెను చేయుచుండిరి.

శాస్త్రి—(రాగముతో) చక్రవర్తిగారు అనుభవరస కలగడానికి మార్గమేమి
చెప్పవలసిందనీ అడగనప్పటి, భీష్మలవా రంభూవున్నారు.

చక్ర—(తల వైకెత్తి) ఏమిటి! భాగ్యం కలగడానికి మార్గం చెప్తారా? చేద
వండ్రి—చదవండి—అలాంటి చోకమటూ వినిపించారుకాదేమి?

శాస్త్రి—(రాగముతో)

కం. "దాసముచే నైశ్వర్యము! తానంతటం దాస కలుగు చున్నను ఘటిలం గాన నిరం గోరువారలు! దాసము నేనులగవలయు భవతీనాథా!"

చక్ర—(అనవ్యక్తముతో) విడిసినట్లే వుండి—చివర కిదా సెప్పేది! ఆశ్చర్యపోతి మతి పోయింది. అన్నట్లు కాదు కాదు శరత్చంద్రునిని పెనుకుని రేపటి మాహా చావదానికి సిద్ధంగా వున్నాడు—కాదు—సన్నిహితు ముఖా ప్రసాదించింది. అందుమూలాన్ని సంగతిలో యిలా వేల్చున్నాము. లేకపోతే యింతసందర్భంలోకుండా వాగదు. ఉన్నది కాస్తా దాసం చేస్తే వర్తిద్రం వస్తుందికాని, భాగ్యం యేలా వస్తుంది! యిహాటికి వుంటుంది కట్టిపెట్టి మీరు వద్దండి.

శాస్త్రి—(పుస్తకమునుమూసి) రేపు ముగ్గుటియే కాదు—పుసవానిం వుంటాడా? చక్ర—ముఖ్యంగా వుంటాను—నాకు పుసోషం అంటే పెండిగ.

శాస్త్రి—ద్వాదశినా దేవనైనా, యిద్దరుప్రహ్లాదా

చక్ర—అదిమాత్రం నాకు నిట్టమనుమంజీ. పుసోషం ముఖ్యం అనివుంటాని, చాక్రాలకు పెట్టమని యిక్కడ వుంది?

శాస్త్రి—లేకే మందే—అనేకచోట్ల వుంది.

చక్ర—వుంటే వుందికానీ, నావని చెడిపోతోవుంటు మిగులవచ్చింది (అని కాగితములవంకం జూచును)

శాస్త్రి—(నిచక్కమిమ్మను)

రామ—(పగిలేకొంది) గరతనోగ్గి యిబంటో)కు చందాను వచ్చాడంటి.

చక్ర—అమూలు లేకదా?

రామ—నిరుడుతాక్కిం దాం గారు బిరుదంత పెట్టడంచేత వకరూపాను యిచ్చాము.

చక్ర—ఆవృత్తి మనయినగ్గి-అహమ్మవ్యవహారం. ఆహారముగా వుండినక మాట తీసివేయడంకె అచ్చము. ఏటా యిస్తా నన్నానా? అయినా అడ పిల్లలకు చదువేమిటి-పుణ్యగాని పెస్తారా, పూజ్య గారా? నిరువులు వచ్చాక ముగ బాల్ల చెడిపోతున్నాను-యిది అడవా పుట్టినా పనికి వస్తారా?

రామ—యేమని చెప్పనంది?

చక్ర—జబ్బుగోవుండి పరున్నారని చెప్ప.

రామ—పురాణాదులుగారు మీరు సావిత్రి హర్షన్నట్లు చెప్పినారు.

చక్ర—ఇప్పుడే గూలగుప్పి వచ్చిందని చెప్ప. చూడూ—యూవురానింబా! త్తున్నీ
యింబు మన నున్నంతలోకి రానివ్వకురా ?

రామ—చిత్తం-(అని వెళ్తును)

* * * * *

చక్రవర్తిగారు ప్రతిదిశమును సూర్యాస్తమయ సమయమున భోజనము చేసి, పదిగంటలపాటును నిద్రించి, తరువాత మేలుకొని, దొంగలభయముచేత సూర్యోదయ సమయము మేడమీదినుండి క్రిందికిని, క్రిందినుండి మేడమీదికిని, మాత్రమే కాక నడుమ నడుమ ప్రతికవాటముకడకును బోయి పరిశీలించుచునే వరుగుగాఁ జెరటిల్లోపలికిఁగూడఁ బోయి గోడలను జెట్టును నాడులనుగూడ జాగ్రతగాఁ బరిశీలించుచుండురు. అట్లయిన నడియాదునప్పుడు కృత్తివేత సుకదివ్వయను, నిడమవేత సుకభంటయను పంక సుకచేతికల్లుయను నుడును. వ్రోజలో సర్పములు మొదలగు విషపంతులు లున్నమెడలం బచ్చురువిని తొలగిపోవు ననులంపున భంటను మ్రోగించుచు, దొంగ తెయ్యడనేని దాఁచియుండు రనుకంకచే దీతపువెలుగునక బ్రతిన్లయమిని నిల్పింపుచుండఁ బ్రతిరాత్రియను జాగరమును, కృష్ణవద్యునియును నలుపుచుండురు. మఱియు, నెలుకలుగాని పిల్లులుగాని యేమాలవైన రవంతవప్పుడు చేసినచో నింటిలోనివారి నందఱిని మేలుకొనిపి పొరుగు వారికిఁగూడ నిద్రాభంగము కలుగునంత యట్టహాసము చేయుచుండురు. వెండియు, వీధిలో నెచ్చటనేని గుక్కయరచినచో దొంగలు వచ్చుచున్నారనునూహచే విగ్గలుగా భగవన్నామస్తోత్రమును పూర్తింబించి చిన్ననాడు బడిలోఁ జనుపుకొనిన వాళరథీతరకమును బారాయణము చేయుచుండును.

మఱిగొకసాఁటిరాత్రి యాయనభార్య, వంటకూడు వెంటరాగా హరికథ వినుటకు దేవాలయమున కరిగెను. పెద్దకుమారుడు వేశ్యయింటికిని, రెండవ వాడు నీటూటకును, మూడవవాడు నాటకము చూచుటకును బోయిరి. చక్రవర్తిగారు మాత్రము నాడుకచొప్పునకంటె నెక్కుడుజాగ్రతగా నందులును గొంతులును బరిశీలించుచు నింటనుడిరి. అర్ధరాత్రము గడచినవెనుక సుకవ్వదాయన చెరటిలో నుండగా, శంధలిచెట్టుమీది పక్షులు కళకవలాడుచు సుక్కసారిగాఁ బై తెగినెను. చక్రవర్తిగా రాచప్పుడు విని త్రుల్లిపడి చేతనున్న దీతమును విడిచిపెట్టఁగా నదిక్రిందఁబడి యారిపోయెను. అత్రవేశ్యమంతయు దట్టముగాఁ జెట్లచే నిండియుండుటవలన నాయనభయమునకుఁ శ్రీకటిగూడఁ దోడుపడి మఱింత వడకింపసాగెను. తీరితలో సుకచెట్టుచాటునుండి తటాలున నెవఁడో వచ్చి యాయనకుత్తుకం బట్టుకొనఁగా మఱియొకఁడు వచ్చి బలవంతముగా నొడిసిగొండ గుడ్డలు చూపెను. అంతలో నింకను గొందఱు వచ్చి చక్రవర్తిగారి సుకచెట్టున కంటఁదీసి చేతులు వెనుకకు విరచి కట్టిరి. పిమ్మట వారిలో

మొకడు భిక్షును మిసి యాయనకడఁ గావలిగా నుండి మిగతవా రాయనకు
మీల మన్నతాశయలగుత్తిని తెరికికొని లోకలఁ బ్రవేశించిరి.

X X X X X X X X

దాదాగనాఁబయిదయదునఁ జగ్రవర్తిగాను మిమ్ములొంబాఁకాంతున్
సావడిలాగురుదుండి, మాటమాట, నెగదలుపడన చేతులవంగిం బాచుకొనుచు
పొట్టు తలపోయం వొడిపిరి. "అన్నా! మొత్తపని జరిగినది! యిన్నాల్ని
మంచి పెంచి పెంచి ఒక్కసారిగా వీళ్ళకు వప్పగించాను! తెల్లవానూ బాగ్గ
యిష్టంవచ్చివట్టు మీ శుకుపోయారు. పోనీ శుకా వంగా మెక్కడదచ్చారో
తెలియదు. బాబోలొంబాల్నినన్న నగలపెట్టెటూ—నూపాయలనెంచుటూ కాక.
యినకపెట్టెలోనన్న మొట్టన్న పట్టుదుపోయారు సరికదా—మేమాలనూ పెట్టి
న దస్తావేజులుకూడా తీసుకుపోయారు! ఒకటూ, రెండూ—దస్తావేజులుగాన
ఒక్కఁ ముప్పైవేలకు నైగా వనవదుతూవుంది. దస్తావేజులనష్టం అంతకంటె
మెక్కువవుంటుంది కాని, తక్కువుండదు! (గుండెలు బాదుకొనుచు) వామ్మ
య్యా! వామ్మయ్యా! ఒక్కసారిగా యింతనష్టమే! ఈనంగతి తెలిజెప్ప
కుంటే వకనష్టమూ—చెప్పకోపోతే వకనష్టమూ! (అలోచించి) మొత్తంమీద
ం వెల్లిడి తేయకపోవడకు వుంది, నేనూ—

రామ్మ—(వేగముగా వచ్చి) అయ్యా! మనకు మాగొప్పనష్టం వచ్చింది! -

చక్ర—(పండుపలకపైఁబొందుచు) ఓరిదున్నపోతా సూరమయ్య—అవ్వడే
నీ కేలా తెలిసింది?

రామ్మ—బాబోలలో అంతా తెప్పకుంటున్నాను.

చక్ర—అయ్యా అయ్యా! అవ్వడే నలుగురుసూళ్లల్లా వడ్డిరీ! అయితే,
మొత్తపోయిందనుకుంటున్నారూ—వోరీ మెవళ్లు చేసివుండు గనుకుంటు
న్నార్య? నన్ను కట్టిపెట్టినసంగతికూడా తెలిసింది కాబోలునేమి!

రామ్మ—(తెల్లదనముతో) వోరీ మేమిటి? కట్టిపెట్టడం మేమిటి! నేన వెంటవది
రాతాగారి సంగతి చెప్పుకున్నాను. అయిన యిష్టేటు తాకట్టుపెట్టి యీదు
వ్య మనదగ్గర రెండలక్షలు బదులు పట్టుకుపోతేనూ—అంతకుపూర్వకు
అయిష్టేటన్నియొంకోరికి క్రియం జరిగిందట.

చక్ర—(గుండెలు బాదుకొనుచు) అయ్యా! అయ్యా! యింకేముంది, కొంత
గుండ మయింది! (కొంచె మాలోచించి తల వ్రేలింపుచు) అయినా మన
సొమ్ముకు ఖరీదా లేదులే—జెయిలు వారంటుకు దరఖాస్తు చేసామంటే,
అరడిచేననకామ తెచ్చి యిచ్చివేస్తాడు.

రామ—అయ్యో ! యింగేమివారయి—అతడు మున్నకాలంచేకాట్ట !

చక్ర—(జులికిపాటుతో) ఏమిటి ! అన్నమందాకొడకా ! (అని యేమో యసం
బోయి ముగడుగు బొచ్చి) ఆవచ్చేవా రెవరో చూడూ—

రామ—పోవు గయ్యోతు నెండి—

పోవు—(ప్ర)వేరింటి సొకయి త్తరము నిచ్చుచు) ఈగనీమమీద సంతకం చెయ్యగడి—

చక్ర—(తనలో) గిజప్తగీపుత్తరం యెవను వ్రాశాడు చెప్పా ! (అని గనీమమీద
వ్రాసినట్టి బహువానిం బంపిపేసి) నాచేతులు వణుచున్నాయి కానీ,
నిప్పి చక్కా. (అని గుత్తరమును రామయ్య కిచ్చును)

రామ—(నిప్పి చక్కాను) “గుహారాజుగ్రీ చక్రవర్తిగారికి. మీసమాఖ్య 1 పును
ఈపును 2 సగనింబాను వ్రాసేది యెవనగా మాకు మీరెన్నడూ మేమి
లువ్వకపోవడంపేత మాసారభాగ్యులనిమిత్తం ఘాల్లో చాలా అప్పలు
వేశాము. యిచ్చినకొన్న సామ్యకోసం చాలా తొందరపెట్టుతూ వున్నాడు.
కాబట్టి మాముద్దగిరి చెగినట్టై వేల రూపాయలూ యిచ్చినానరే లేదా
మావాటాలు మామి పంచిపెట్టినానరే. యీపుత్తరం అందిన యిరవై నా
లుగు ముంటలతోగా మాము కోరినదానిలో యేదోవ్రకారం జరిగిందని
యెడల వాసికగిరి దాఖలుచేయడానికి సిద్ధముగా వున్నాము. ”

చక్ర—(గిచ్చునిచ్చిననుతో) అరి ! మీరుంవతెగా !—యెంతవాడైనా గుర్రా !

మీకు నాటాలు పంచాలా ! పంచినట్టే పుండి పోవే

బకవర్తకుండు—(అంతలోఁ బ్రవేశించి) చక్రవర్తిగారూ ! వెంకటసుబ్బయ్య
మీ కేమాత్తరం లువాగిరి ?

చక్ర—ఏ వెంకటసుబ్బయ్య ?

వర్త—వెద్దధాన్యపువర్తకుడగ్గి.

చక్ర—అట్లా—మన కేమీ వాకి లేక. అయితే, మందుకోసం ?

వర్త—దివాలంటిని. యాసాల సారిపోయాడు—

చక్ర—(గుండెలు. బాదుకొనుచు) అయ్యో ! అయ్యో ! అలాగా ! అమాట
చెప్పవేమి ? మాకు చాలా యివ్వవలసివుంది. ఇష్టమీదనూ పొలాల
మీదనూ పట్టుకుపోయిన యెనభైవేల రూపాయలకూ శయం లేదు కాని,
యూకుళ్ళ సొట్టునానీ వీ గురుకుపోయిన పదివేలూ పోయినట్టే !

వర్త—ఇకపూ పొలాలూ తొకట్టుపెట్టింది యెప్పుడు ?

చక్ర—నిన్ను.

వర్త—అలాగేనే అదిహడా కృష్ణాగృహము. యావదాస్త్రీ నాలుగేల్లరితమే భార్యవేర రాసివేశాడు (అని చెప్పచు వెళ్లిపోవును.)

చక్ర—(చిత్తవిభ్రమముతో) హా భగవంతుడా! వ్యాసానిగా యెరిసప్తమును కలిగించావు! (అని బిగ్గరగానే వేసి క్రిందకు బడును)

రామ—(తొట్టుపాటులో) అయ్యో! అలా పడ్డానుమండీ! (వచ్చి పట్టి వై? లేవ నెత్తి భయముతో) సరి, సరి—యిదేమిటి—కళ్లు తేలవేసే—పల్లె గిట్ట గరిస్తున్నాడు! (బిగ్గరగా) ఓ మహాలక్ష్మమ్మగారూ! యింకేముంది. రండి రండి—

మహా—(తొట్టుపాటులో వచ్చి) రామయ్య! అదేమిటి?

రామ—ఇదేమిటో తరువాత చెబుతాను, ముందు వెలపలపడవేగాం రండి.

అంతలో వంటవాడును వారిగంటిగోళము విని వచ్చినట్లున మహా లక్ష్మమ్మను కోకమునకు విడిచిపెట్టి రామయ్య వంటవానితోపాటునకు జక్రవర్తి గారిని వెలుపలకుండు దోడుకొనిపోయి యరుగుదనని పడ్డనైతేను. నే నలవాటు చొప్పున నిప్పుదూహడం జక్రవర్తిగా గని చెప్పితిని. కాని, యయ్యవారి యా పిల్లలను విడిచి “శవ” మను క్రొత్తపేరును బాల్చెను.

ఓవడువదలారా! మరణమన నెంతలో నున్నదో చూచితిరికదా! ఈపాటిదానికి జక్రవర్తిగా రెక్కండ్రేని తాపత్రయమును బొందరి! ఇట్టిచక్ర వత్తలు మనదేశమున నిప్పు దెండలో కలను. తేనెటీగలవలె వాగు నర్వవిధ ములకు గూడంబెట్టి బుద్ధివేగిపోయిపోయి నేరుదును. వా రెంతజాగ్రత్తగాం గాపా చుచున్నది గాలమువచ్చినప్పుడు వారిలక్ష్మిని రెక్క-లవచ్చిన త్రేగిరిపో వును. కావుననే నీరి మెరుపువలె జంచలమైనదని పెద్దలు చెప్పుదురు. అది నేరుకొనుట కష్టముకాని, చెదరిపోవుటకు నిమిషము చాలును. చివరకు వారి కడుపునంబుట్టినవారె వారిలక్ష్మిని బయలకుండు దార్చువారగుదురు.

సాధారణముగా, దరిద్రునికుమారుడు లోభియై, లోభకుమారుడు దాగర్భ శ్రీమంతుడును, అగర్భశ్రీమంతుని కుమారుడు చరిమిగడు నగుచుండురు. అనగా:—దరిద్రునికుమారుడు కష్టించి భన చూర్చించును; కాని, మిక్కిలి లోభియై కడుపునకునైతముం దినక దానిని భద్రపఱచును. అతినికుమారుడు దాక్షణ్యంబులకష్టమైన లోభము నేరుగనినాడై, రంధ్రించే గూడదెట్లంబడిన విత్తమును గ్రమముగా భాగహరించును. పుష్కలపారాయణుడైన యతనిచే జక్రగా శిక్షింతుంబడని యతనికుమారుడు రంధ్రించే భాగహరింపబడంగాం బొందుగిన తేమమును నిశ్చయము గావించి శ్రీమకాలములోనే ప్రవితామముని న్నివితీవచ్చున! దీక్షింబట్టి మాత్ర సాధారణముగా భాగ్యము ముందుతరములు

కంటే సెక్కుడుగా నిలువనట్లు కానందుచున్నది. భగము రథచక్రమువలె నిట్లు దొరలిపోవునది యని స్పూరించుటకేకావలయును. మననాటిములన్నియు జక్రములవలె గుల్మముగాఁ జేయఁబడును.

అంబాగ్రేసర చక్రవర్తలాదా! శుభాను పడునెనిమిదిలక్షల చతురపు మైళ్ల విస్తీర్ణముకల మనభరతమాత అంచుమించుగా ముప్పదియైదుకోట్ల కొడుగు లంగనియెను. భగవద్దత్తమును స్వాతంత్ర్యానుసారముగా సోదగులమైన మన మీ ధూమిని బంతుకొనఁ జూపితిమేని మనలో సుకొక్కొక్కని తెంతవచ్చునో, దాని వలనఁగలుగు రాబడి యెంతయుండదనూ రయచేసి కొంచెమాలోచింపుఁడు. నిశ్చయమును మీరెక్కలు చూచుకొందురుకదా- యీరెక్కల సుకొక్కొక్కనియైనఁ జూడుఁడు. తల కొక నాలుగుయకరములనేల మైన వచ్చునా? ఇం దదేవులు, పర్వతములు, నైదారులు, నదులు మొదలగు వానియాక్రమణముక్రింద నున్నది పోగా త్యవసాయములమగుభూమి మెంతయుండును- దానివలన సుకొక్కొక్కని కేవలది వచ్చును! కట కటా! ఘోరపాటుపడినను నంతవ్యరయనకు ముప్పది నలుబది రూపాయలకంటే సెక్కుడుగావచ్చుట కవకాశము లేదుకదా! ఇట్టిచో లక్షల కొలది భగము మీకెట్లువచ్చినది? అనేకు లనుభవించవలసిన అంత ముత్తమున మీకడ దాచిపెట్టుకొనినచో దాని ననుభవించవలసిన వారిగతి యేమి కావలసి యది! తగ్గితన నలుమరుకుమారులకొలకు నాలుగుసోలల బియ్యమును నొండఁగా వారిలో బలవంతుడైన యొక దాయన్న మంతయు వారిచి, దాచుకొనినచో మిగతమేవును నుల మల చూడుటకంటే జేయనదిలేదుకదా? అట్లనో మీసో. వగు అనేకు లనుభవించవలసిన విత్తమును మీరొక్కొక్కొక్కరి దాచిపెట్టుకొనినచో మిగతవా రందఱు దారిద్ర్యదానానలముచేచుకొనవలసిన దేకదా- అంతియే జరుగుచున్నది! దయచేసి మొక్కసారి మీ మేడలమీఁదనుండియైన, నీధులలో నెండ నెండఁ బెట్టగాఁ ద్రొడుచుచుండురో విలసింపుఁడు! వారివంతు సొమ్ము వారికివ్యక్త మీరు దాచిపెట్టుకొనుటయే వారికిమికి నారణము. మీరు త్యర్థముగా వారిని యిచ్చిపెట్టుటయే కాని మీ రెంతదాచిపెట్టినట్లు మీయనుభవము నకు వచ్చునదిమాత్రమే మీవంతుసొమ్ము. మీలినిది మీ రనుకొనని యేమార్గమునుండనో యిదిగోవును. కాబట్టి దానినిమీచేతులలోనే మీవేదసోదరులకొనని, వారివిశ్వాసమునకును, లోకజనకునివార్యల్యమునకును వ్రాతులు కండు.

10313

